

INUIT ATAQATIGIIT

INATSISARTUNI

Nuuk, 20. august 2015
UKA2015/96

Inatsisartut Suleriaasianni § 33 naapertorlugu aalajangiiffigisassatut siunnersuut imaattoq matumuuna saqqummiuppara:

Siunnersuisoqarfimmik inunnik akiitsoqartunik siunnersuisinnaasumik ikiuisinnaasumillu pilersitsinissamut periarfissat pillugit nalunaarusiornissaq pillugu Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut. Siunertaasusaaq tassaavoq akiitsut annikillisarniarlugit immikkut ilisimasallit ikiortigalugit akiitsoqartunik akeqanngitsumik siunnersuisarnissaq. Nalunaarummi taamatut siunnersuisoqarfimmi suliaassat suuneri aammalu immikkut ilisimasallit tassunga iluaqutigineqarsinnaanersut nassuiarneqassapput, kiisalu taamatut siunnersuisoqarfiliornepur ingerlanneqarnera Landskarsimut qanoq ukiumut akeqarumaarnersoq. Nalunaarusiaq 2016-imi ukiakkut ataatsimiinnissaq sioqqullugu naammassereerseqarsimassaaq.

(Inatsisartuni ilaasortaq Naaja Nathanielsen, Inuit Ataqatigiit)

Tunngavilersuut

Island-imi Akiitsoqartut Ombudsmandeqarfiat Inatsisartuni Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliamit pulaarneqaaqqammerpoq. Taanna tassaavoq innuttaasut namminneq akiitsoqartut qanoq ilillutik aaqqiisinnaanermittut siunnersorneqarnissaminnik periarfissaqarfiat. Ingerlatsivik taanna Island-imi aningaasaqarnikkut ajornartorsiornerisup nalaani pilersinneqarpoq, tassanilu inuiaqatigiinni pisariaqartinneqartut ataavartumik naleqqussarfiguarlugit sulisoqarluni. Siunnersuisarfiit tassunga assingusut aamma nunani allani pigineqarput, ass. Tyskland-imi Belgia-milu.

Island-imi iliuuserisimasaq toqqaannartumik imaaliillaannarlu nunatsinni assilisinnaanngilarput - uangali isumaga naapertorlugu innuttaasut akiligassaminnik kinguaattooqqasut allatigullu akiitsoqartut ikiorsinnaanerinik annertusaanissaq pisariaqarluinnarpoq.

Innuttaasut pisortanut akiitsuisa allattorsimaffii ilaatigut Naalakkersuisut 2015-imut Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu Nalunaarummi takuneqarsinnaapput, tassanilu allassimasoqarluni innuttaasut pisortanut akiitsui ukioq manna januar-ip qaammataani katillugit mio. 932,0-isut. 2014-imut sanilliullugit 3,6 %-inik qaffassimapput. Akiitsut pineqartut suliaasanut 266.000-iusunut agguataarneqarsimapput.

Kisitsisit taakku pisortanut akiitsunut taamaallaat tunngammata maluginiagassaavoq. Innuttaasulli arlaqaqisut aamma namminersortunut akiitsoqartiterput. Taamaammallu innuttaasut akiitsui katikkaanni amerlanerupput.

Taama annertutigisumik akiitsoqarneq innuttaasunut pisortanullu attackuminaattuvoq, uagullu inatsisiliortutut aqqissuussinissap Ilanngaasivimmik taaguuserneqarsimasup naammassineqarnissaa atuutilernissaalu utaqqiinnarsinnaanngilarput.

Naliginnaasumik ilisimaneqarpoq sippuilluni akiitsoqalersimaneq ataavartumik piitsuunissamut inuaqatigiillu killingani inuulernermet pissutaasarteq. Akiitsoqarneq assigiinngitsorpassuarnik pissuteqarsinnaasarpoq. Assersuutigalugu sivisuumik suliffeqannginneq, isertitat appasinneri, ulluinnarni pisariaqartitanut missingersuusionerme ajornartorsiuteqarnerit kiisalu naafferartumik akiligassaagaluartunik atonerluinerit. Tamakku patsisigalugit pinaveersaartitsinerme ikiusinnaanermillu sakkussanik pisariaqartitsisoqarpoq.

Pinaveersaartitsineq eqqarsaatigalugu ilaqutariinnut ajornartorsiuteqarajuttunut aningaasanik aqutsinerme ilinniartitsinerit missingersuusionersinnaanerillu assersuutigalugit taaneqarsinnaapput. Ikiusinnaanermut iliuuserisinnaasat assersuutigalugu tassaasinnaapput akiitsunik akiliisarnissanut piumasaqaatit aamma tamassuma sivisussusissaa akiitsoqartut akiliisinnaanermikkut pisinnaasaannut naleqqussaalluni isumaqatigiissiornerit, taamatullu akiligassaannik kinguartitsinerit imaluunniit atorunnaarsitsinerit. Tamakkulu saniatigut inuit pineqartut naliginnaasumik isumaginninnerup iluani siunnersornissaat aamma pisariaqarluni.

Innuttaasunik akiligassaqartunut imaluunniit annertuumik akiitsoqalersimasunut akiitsullu annertusannginnissaannik qanoq iliuuseqarsinnaanermut, taamatullu akiitsorineqalersinnaasanik pinaveersaartitsinissat pillugit siunnersuisoqarfimmik pilersitsineq imminut akilersinnaassasoq uanga nammineq qularinngilara. Island-imi siunnersuisarfimmi assigiinngitsutigut immikkut ilisimasalinnik sulisoqartarsimavoq, ilaatigut tassaasut inatsisilerituut, inunnik isumaginnittut, ilinniartitsisut tarnillu nakorsaat. Immikkut ilisimasallit atorfeqartinneqartullu ukiut ingerlanerini pisariaqartitat naapertorlugit allanngorartarsimapput. Isumaqaarnarpoq tamanna eqqarsariaaseq ajunngitsuusoq. Assersuutigalugu maannakkorpiaq innuttaasut ikinngeqisut akiitsoqartuupput, kisiannili ukiut tallimat atorlugit pimoorussilluni iliuuseqaraanni akiitsullit ikilisarneqarsinnaapput, naggataatigullu immaqa taama siunnersuisoqarfeqarneq pisariaqarunnaarsinnaalluni.

Ataavartussamik suliffeqarfiliornissaq uannut pingaarnerrunngilaq, killormulli pisortanut akiitsut - akiitsullu allat - innuttaasogatitsinnut nanertuutaasinnaasut piffissami aalajangersimasumi akiitsunik ikilisaasinnaaneq immikkut iliuuseqarfigineratigut, taamatullu aningaasaqarnerat piviusorpalaarnerusoq atortilersillugu tamassuminnga suliaqartoqarnissaa pingaartinneruara. Isumaqaarpunga taamaaliornikkut Nunatta Karsia innuttaasullu ataasiakkaat iluaqutissarsiffigissagaat. Aqussinnaangisamik akiitsoqarneq ilungersunartorujussuusi-naavoq, inunnullu ataasiakkaanut taakkulu ilaqutaannut inuuniarnermet kinguneqarnerlussinnaallunilu eqqissiviilliortitsinnaasarpoq.

Island-imi iliuuseqarsimaneq imaluunnit allat assingusinnaasut najoqqutaralugit nalunaarusiornerup uagut inuaqatigiinnut aneriarfissanik tikkuussisinnaassasoq neriutigis-savara. Ilanngullugu aamma suliniuteqatigiiffiit ullutsinni suliassanik tassunga assingusunik namminneq piumassuseqarneq tunngavigalugu suliniuteqartuusut isumaqatigiiffineqarsinnaapput, soorlu inatsisunik siunnersortinneqarneq akeqanngitsoq IKIU assersuutigalugu. Nuna tamakkerlugu innuttaasunik siunnersuisarnermini misilittagaat pinngitsoorani iluaqutiginiarneqarsinnaapput.

Pisortanut aningaasatigut allaffissornikkullu kingunerisassat

Nalunaarusiassap suliarineqarnissaanut aningaasartuutissat inuup ataatsip ukiumut suliarisinnaasaasa naatsorsornerat naapertorlugu ukiup affaanut nalilerneqarpoq. Ilanngullugu ilinniagaqartuutivut tassunga naleqquttunik ilinniagaqartut ikiortigalugit suliasap naammassineqarnissaa kaammattuutigissavara, taamaalillutami ilinniagaqartuutivut uagut nammineq allaffissornitsinnik piviusorsioortumik misilittagaqalersinnaanerat siunertaralugu atorsinnaagatsigik.

Namminersorlutik suliniuteqarfinnik ullumikkut ulluinnarni ajornartorsiutinik taamaattunik suliaqartunik suleqatissarsiornissaq aamma kaammattuutigineqassaaq, tassanilu akeqanngitsumik inatsisinik siunnersuisartut (IKIU) eqqaaneqarsinnaavoq. Siunnersuutigineqartutut siunnersuisarfimmik ingerlatsinissap qanoq akeqarnissaa maannakkorpiaq eqqoriaannarneqarsinnaavoq, taamaattorli nuna tamakkerlugu aammalu immikkut ilisimasalinnik suleqateqarneq ingerlatissagaani 4-5 mio. kr.-nit ataallugit ukiumut piviusunngortinneqarsinnaagunangilaq, taakkulu Meeqqanik Illersuisoqarfiup ingerlanneqarneranut assersuunneqarput.

Namminersorluni inuussutissarsiuteqartunut aningaasatigut allaffissornikkullu kingunerisassat

Siunissaq qaninnerusq ungasinnerusorlu qiviarlugit soqanngilaq. Nalunaarusiassarli ima kinguneqassappat siunnersuisoqarfimmik pilersitsinissaq piviusunngorluni soorunami kinguneqartussaassaaq. Pingaernerutillugulu ima nalilerneqarpoq suliffeqarfiit akiitsoqartunit annaasartagaat ullumikkumut naleqqiullugit annikillisarneqartussaanerisigut ajunngitsumik kinguneqassasoq.

Innuttaasunut aningaasatigut allaffissornikkullu kingunerisassat.

Soqanngilaq. Nalunaarusiassami ima inerniliisoqassappat siunnersuisoqarfimmik pilersitsinissaq siunnersuutigineqarluni, tamanna soorunami kinguneqartussaassaaq. Taamatut kinguneqarnissaa iluaqutissaannartut isigineqarpoq.